

HAKEM KARARLARININ TAMAMLANMASI TALEP EDİLMEDEN AYNI SEBEPLE İPTAL TALEBİNDE BULUNULMASINDA HUKUKİ MENFAAT*

Seyhan SELÇUK**

ORCID ID: orcid.org/0000-0001-5074-6722

Makalenin Geldiği Tarih: 30.11.2017 **Kabul Tarihi:** 13.12.2017

* **Bu makale hakem incelemesinden geçmiştir ve TÜBİTAK–ULAKBİM Veri Tabanında indekslenmektedir.**

** Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı (Medeni Usul-İcra İflas Hukuku) Doktora Öğrencisi.

ÖZ

Nihaî hakem kararında, tarafların taleplerinin tamamı hakkında karar verilmişse, tarafların başvurabileceği iki imkân bulunmaktadır. Bunlar, kararının tamamlanmasının talep edilmesi ve kararın iptalinin talep edilmesidir. Bazı hukuk düzenlemelerinde bu iki imkân taraflara aynı anda tanınmışken, bazılarında ise, sadece tamamlama talep edilmesine yer verilmiştir. Hukuki açıdan, hukuki düzenlemelerde her iki imkânın aynı anda kabul edilmesi halinde, iki farklı soruyla karşılaşmaktadır. Bu sorulardan ilki, taraflara tanınmış olan bu imkânların seçimlik olup olmadığıdır. Karşılaşılabilecek ikinci soru ise, kararın tamamlanması talep edilmeden doğrudan nihaî karara karşı iptal talebinde bulunmakta hukuki menfaatin bulunup bulunmadığıdır. Bu çalışmada, bu sorular hukuki açıdan ele alınmış ve bunlara cevap verilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Tahkim, Tahkim Yargılaması, Tamamlama Kararı, Hakem Kararının İptali, Hukuki Menfaat.

LEGAL BENEFIT IN THE REQUEST OF SETTING
ASIDE WITH THE SAME LEGAL GROUND
WITHOUT REQUESTING ADDITIONAL AWARD

ABSTRACT

In the final arbitral award, if the parties' requests have not been decided entirely, there are two possibilities for them to apply. These are request of additional award and setting aside. In some legal instruments, these two possibilities are provided to the parties at the same time and in the others, parties are allowed to request only additional award. Legally, two different questions will be encountered when both possibilities are accepted at the same time in legal instruments. The first one is whether these possibilities are optional or not. The later one may be faced is whether there is a legal benefit to demand setting aside directly against the final award without requesting the additional to be made. In this study, these questions have been discussed and tried to be answered from the legal point of view.

Keywords: Arbitration, Arbitral Proceeding, Additional Award, Setting Aside of Award, Legal Benefit.

I. HAKEM KARARINDA TALEBİN TAMAMI HAKKINDA KARAR VERİLMEMESİ

Nihaî hakem kararının^[1] verilmesiyle, hakem veya hakem kurulu uyuşmazlıktan elini çekmekte ve tahkim yargılaması sona ermektedir^[2] (HMK m. 435/1; MTK m. 13/A-2)^[3]. Bu kararlar, tahkim yargılamasında görev alan hakem/hakemlerin görevi de, kural olarak, sona erer. Bununla birlikte, kanun koyucu, nihaî hakem kararının verilmesinden sonra da hakem/hakemlerin bazı görevlerinin (fonksiyonlarının) devam edeceğini kabul etmiştir (HMK m. 437; MTK m. 14/B). Hakem veya hakem kurulu tarafından tamamlama kararı verilebilecek olması, nihaî hakem kararının verilmesinden sonra hakem veya hakem kurulunun görevinin devam edeceği hallerden birisini oluşturmaktadır^[4]. Kanun koyucunun, mahkeme kararlarından farklı olarak^[5], hakem kararlarının tamamlanması imkânını tanımasının temelinde, tahkim yargılamasının taraf iradesine dayanan bir yargılama olduğunu gözönünde bulundurduğu söylenebilir. Böylece, tahkim yargılamasının temelinde ve tamamında esas alınan taraf iradesi, hakem kararının verilmesinden sonraki aşama bakımından da kabul edilmiştir. Bu sayede, nihaî kararın verilmesinden sonra ortaya çıkan sorun, mahkemelerin yardım ve müdahalesine gerek kalmadan, tarafların talebi üzerine hakem veya hakem kurulu tarafından giderilmekte ve kararın etkinliği gerçekleştirilmektedir^[6].

Hakem veya hakem kurulunun, talebin tamamı hakkında karar verdiğinden söz edebilmek için, iki tarafın talep ve iddialarından her birinin, ayrı ayrı hükme bağlanıp bağlanmadığına bakılması gerekir. Tarafların talepleriyle ifade

[1] Nihaî kararlarda hakem veya hakem kurulu, tahkim yargılamasında ileri sürülen talep hakkında son bir karar vererek, uyuşmazlığı usul veya esas bakımından sonuçlandırmaktadır [Kirby, J.: Finality and Arbitral Rules: Saying An Award Is Final Does Not Necessarily Make It So (Jour. Int. Arb., Vol. 29, 2012, pp., 119-128), s. 121; Moses, M. L.: The Principles and Practice of International Commercial Arbitration, Second Edition, 2012, s. 190].

[2] Kısmî hakem kararı verilmesi durumu, bu durumun dışındadır.

[3] HMK m. 294/1'de, devlet yargılamasında mahkeme tarafından usule veya esasa ilişkin bir nihaî kararın verilmesiyle davanın sona ereceği belirtilmiştir.

[4] Karardaki yazım hatalarının düzeltilmesi ve kararın yorumlanması, hakem veya hakem kurulunun görevinin devam edeceği diğer hallerdir (HMK m. 437; MTK m. 14/B).

[5] Kanun koyucu, mahkeme kararları bakımından, sadece hükmün tashihi (HMK m. 304) ve tazvini (HMK m. 305) düzenlemiştir.

[6] Dore, I. I.: Arbitration and Conciliation Under the UNCITRAL Rules: A Textual Analysis, Boston 1986, s. 127.

edilmek istenen husus, talep sonucudur (netice-i taleptir)^[7]. Hakem veya hakem kurulunun tarafların taleplerinin tamamı hakkında karar verip vermediği tespit edilirken, tahkim yargılamasındaki dava ve cevap dilekçesindeki talep sonucu ile hakem kararının^[8] hüküm sonucu karşılaştırılmalıdır^[9]. Buna göre, dava veya cevap dilekçesinde talep edilmiş olan bir hususa, hakem kararının hüküm sonucunda yer verilmemişse, taleplerin tamamı hakkında karar verilmemiştir. Taleplerin tamamı hakkında karar verilip verilmediği tespit edilirken ayrıca, hakem kararında çözüme kavuşturulan bölümlerden bu taleplerin de belli

- [7] **Alangoya, Y.:** Medeni Usul Hukukumuzda Tahkimin Niteliği ve Denetlenmesi, İstanbul 1973, s. 210; **Üstündağ, S.:** Medeni Yargılama Hukuku, 7. B., İstanbul 2000, s. 972; **Albayrak, H.:** Tahkimde Kanun Yolları (Terazi HD 2008, S.18, s.59-88), s. 64.
- [8] Hakem kararı, devlet mahkemeleri yerine, taraflarca tahkim sözleşmesi veya tahkim şartı yoluyla, hakem veya hakem kuruluna verilen hüküm verme yetkisine dayanarak, taraflar arasındaki uyuşmazlığı çözümlen karardır [**Berger, B./ Kellerhals, F.:** International and Domestic Arbitration in Switzerland, Third Edition 2015, s. 587; **Kalpsüz, T.:** Türk Hakem Kararı Kavramı (Yabancı Hakem Kararlarının Türkiye’de Tanınması ve Tenfizi II. Tahkim Haftası, Ankara, 25-26 Kasım 1983), s. 36; **Dayınlarlı, K.:** Hakem Kararlarının Bozulması Sebepleri (Prof. Dr. Ernst E. Hirsch’e Armağan, Ankara 1986, s. 775-812), s. 777; **Özbay, İ.:** Hakem Kararlarının Temyizi, Ankara 2004, s. 49].
- [9] **Özbay,** s. 218. Yargıtay, yakın tarihli verdiği bir kararda bu hususu açık bir şekilde ifade etmiştir. Buna göre, “Dava ve karar tarihinde yürürlükte bulunan HUMK’nın 179. maddesinde dava dilekçesinde hangi hususların bulunacağı sayılmıştır. Buna göre dava dilekçesinde talep sonucunun mutlaka ve açık bir surette gösterilmesi gerekir. HUMK’nın 535. maddesi uyarınca hakemde dava açılması da dava dilekçesinin hakeme verilmesi ile gerçekleşir ise de; talep sonucu belli olmayan bir dilekçenin dava dilekçesi olarak kabulü mümkün değildir. Bu husus belli olmayınca da HUMK’nın 533/1. maddesine göre talep edilmiş bir şey hakkında karar verilip verilmediği veya aynı maddenin 4. bendince iki tarafın iddialarından her biri hakkında karar verilip verilmediği, başka bir anlatımla HUMK’nın 533. maddesindeki bozma nedeni olabilecek aykırılıkların bulunup bulunmadığının saptanması da mümkün olmayacaktır. Bu durumda hakemce davacı vekilinin dilekçesinde tahsili talep edilen miktar gösterilmediğinden bu husus açıklattırıldıktan sonra tarafların itiraz ve savunmaları bildirilecek miktara göre değerlendirilip davanın sonuçlandırılması gerekirken, bu husus gözden kaçırılarak davanın sonuçlandırılması HUMK’nın 533/II-IV. maddelerine aykırı olmuş ve hakem kararının bozulması uygun bulunmuştur.” (Y. 15. HD, 28.11.2011, E. 2011/6040, K. 2011/6961, Legalbank); “...hakemlerin verdikleri kararlarda HUMK. 533. maddesinin son bendi gereğince iki tarafın iddialarından her biri hakkında karar vermemele bozma nedeni olduğu gibi HUMK. 388 ve 389. maddeleri uyarınca verilen kararın iki tarafa tahmil ve bahşedilen vazife ve hakların şüphe ve tereddütü icabettirmeyecek şekilde açıkça yazılması...” (Y. 15. HD, 23.11.2000, 4588/5166, **Özkes, M.:** Medeni Usul Hukukunda Hukuki Dinlenilme Hakkı, Ankara 2003, s. 223, dpn., 92).

doğrultuda çözüme kavuşturulduğu anlaşılabilirse, artık taleplerin tamamı hakkında karar verilmediğinden söz edilemez^[10].

Talebin tamamı hakkında karar verilmemesi ile hakem veya hakem kurulunun hakem kararında tarafların taleplerinin bir kısmını kabul etmesi hukuken iki farklı durum arz etmektedir. Talebin kısmen kabul edilmesi halinde, talebin tamamı hakkında karar verilmediğinden söz edilemez. Zira, hakem kararında kısmen kabulün gerekçesi gösterilmişse, kısmen kabul edilmeyen kısmın da gerekçesi gösterilmiş ve o kısım için de hakem kararında hüküm tesis edilmiş demektir^[11].

Hakem kararında talebin tamamı hakkında karar verilmemiş olmasına, davalının tahkimde görülen asıl davaya karşı, karşı dava açması halinde, hakemlerin sadece davacının asıl davadaki taleplerini karara bağlaması; buna karşın, davalının karşı davadaki taleplerini hükme bağlamaması örnek olarak verilmektedir^[12]. Bunun gibi, davacının dava dilekçesinde, dava konusu yapılan para alacağının faiziyle birlikte ödenmesini talep etmiş olmasına rağmen, hakem veya hakem kurulunun sadece anapara talebi hakkında karar vermesi buna karşılık faiz talebi hakkında herhangi bir karar vermemesi de bu duruma örnek oluşturmaktadır^[13].

-
- [10] **Karafakih, İ. H.:** Hakem Kararlarına Karşı Kanun Yolu (ABD 1951/7, s. 2-9), s. 6; **Alangoya, s. 211; Özbay, s. 219.**
- [11] **Karafakih, s. 6; Umar, B.:** Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 2. B, Ankara 2014, s. 1249. Benzer bir yaklaşım için bkz., **Böckstiegel, K. H./ Kröll, M./ Nacimiento, P.:** Arbitration in Germany: The Model Law in Practice, Second Edition, Kluwer Law International 2015, s. 407.
- [12] **Alangoya, s. 211; Pekcanitez, H./Yeşilirmak, A.:** Pekcanitez Usûl Medenî Usûl Hukuku, 15. B, İstanbul 2017, s. 2757; **Kalpsüz, T.:** Türkiye'de Milletlerarası Tahkim, Ankara 2010, s. 137; **Kuru, B.:** Hukuk Muhakemeleri Usulü, 6. B, C. VI, İstanbul 2001, s. 6101; **Akıncı, Z.:** Milletlerarası Tahkim, 4. B, İstanbul 2016, s. 302; **Bilge N./ Önen, E.:** Medeni Yargılama Hukuku Dersleri, 3. B, Ankara 1978, s. 767; **Dayınlarlı, s. 796; Sarısözen, M. S.:** Medeni Usul Hukukunda Hakem Yargılaması, İstanbul 2005, s. 107; **Yeğengil, R.:** Tahkim (L'arbitrage), İstanbul 1974, s. 333; **Balcı M.:** İhtilafların Çözüm Yolları ve Tahkim, İstanbul 1999, s. 233; **Kalpsüz, T.:** Türk Hukukunda Hakem Kararlarının Temyizi Sebepleri (BATİDER 1997/1, s. 3-41), s. 39; **Özbay, s. 219; Yeşilirmak, A.:** Türkiye'de Ticari Hayatın ve Yatırım Ortamının İyileştirilmesi İçin Uyuşmazlıkların Erkin Çözümünde Doğrudan Görüşme, Arabuluculuk, Hakem-Bilirkişilik ve Tahkim: Sorunlar ve Çözüm Önerileri, İstanbul 2011, s. 126; **Albayrak, s. 64; Özbay, İ./Korucu, Y.:** Hukuk Muhakemeleri Kanunu Çerçevesinde Tahkim HMK m. 407-444, Ankara 2016, s. 233.
- [13] **Alangoya, s. 211; Kuru, s. 6101; Bilge/Önen, s. 767; Kalpsüz- Hakem Kararlarının Temyizi, s. 39; Dayınlarlı, s. 796; Özbay/Korucu, s. 233; Sarısözen, s. 107.** Mülga HUMK döneminde Yargıtay, "Somut olayda hakemlerce davalı satıcının (270, 000) liralık senet tanzim ederek alıcıya tevdi ettiğinden bahisle davasının bu miktarın üstündeki talebinin reddine ve (270,000) liranın üstündeki talebi teşkil eden (172, 125) lira üzerinden

II. TALEBİN TAMAMI HAKKINDA KARAR VERİLMEMESİ HALİNDE BAŞVURU YOLLARI VE HUKUKİ AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

1. Talebin Tamamı Hakkında Karar Verilmemesi Halinde Başvuru Yolları

A. Yabancı Hukuklardaki Düzenlemeler

UNCITRAL Model Kanun'da hakem veya hakem kurulunun tahkime konu yapılan uyuşmazlıkla ilgili tüm talepler hakkında karar verilmemiş olması bakımından, tarafların sadece hakem veya hakem kurulundan tamamlama talep edebileceği kuralı kabul edilmiştir^[14]. Dolayısıyla, taleplerin tamamı hakkında karar verilmemiş olması, UNCITRAL Model Kanun'da ayrı bir iptal sebebi olarak düzenlenmediği için, tarafların bu halde başvurabileceği tek yol, hakem veya hakem kurulundan kararın tamamlanmasını talep etmektir^[15]. UNCITRAL Model Kanun m. 33/3'e göre, taraflarca aksi kararlaştırılmamışsa, taraflardan biri, diğer tarafa bildirimde bulunmak kaydıyla, tahkim yargılaması sırasında ileri sürülmüş fakat hakem kararında yer verilmemiş olan taleplerin, hakemlerce karara bağlanmasını, hakem kararının alınmasından itibaren otuz gün içinde talep edebilir. Hakemler, bu talebi haklı bulursa, atmış gün içinde tamamlama (ek) kararını verir (UNCITRAL Model Kanun m. 33/3). Tamamlama kararı bakımından, altmış günlük süre öngörülmüş olmasının sebebi, tamamlama talep edilen konuda duruşma yapılabilecek olması veya buna ilişkin yeni deliller toplanabilecek olmasıdır^[16]. Gerekli hallerde hakemler, kanunda tamamlama kararı verilmesi için öngörülmüş olan süreleri de uzatabilirler (UNCITRAL

(13, 327, 50) lira vekalet ücretinin davacıdan alınarak davalı vekiline verilmesine ve yargılama giderlerinin de davalıya tahmiline karar verilmiş ve bu suretle (270,000) liranın tahsiline karar verilmemesi ve ayrıca davacının temerrüt faiz talebi hakkında da bir karar itihaz edilmemesi HUMK.nun 533/4 aykırı bulunduğundan davacının bu yöne matuf temyiz itirazı yerinde görülmüştür." şeklinde karar vermiştir (Y. 11. HD, 11.04.1974, E. 1974/737, K. 1974/1315, Legalbank). Aynı şekilde, Yargıtay, faiz hakkında da bir karar verilmiş olmakla birlikte, gecikme faizinin bir kısmı hakkında karar verilmemiş olmasını (Y. 15. HD, 9.11.1992, 4476/5204, *Ertekin, E./ Karataş, İ.*: Uygulamada İhtiyari Tahkim ve Yabancı Hakem Kararlarının Tenfizi, Ankara 1997, s. 289); asıl alacakla birlikte vekâlet ücreti de talep edilmiş olmasına rağmen, bunların ayrı ayrı karara bağlanmamış olmasını [Y. 15. HD, 23.02.1976, 5570/689 (YKD 1976/9, s. 1350,1351)] da bu kapsamda değerlendirmiştir.

[14] Han'a göre, UNCITRAL Model Kanun'un yaklaşımı uygundur. Zira, kararın tamamlanması imkanı varken, kararın iptal edilmesini gerektirecek herhangi bir sebep bulunmamaktadır [**Han, P.**: Challenging Arbitral Awards: A Comperative Study of Chinese Law, British Law and UNCITRAL Model Law (Frontiers of Law in China 2011, 6/3, pp.418-446), s. 436].

[15] **Han**, s. 436.

[16] **Dore**, s. 127.

Model Kanun m. 33/4). Aynı şekilde taraflar da, kanunun öngördüğü süreyi değiştirebilirler^[17].

Alman hukukunda, taraflardan her biri hakem veya hakem kurulundan, yargılama sırasında talep edilmiş olmakla birlikte hakem kararında yer verilmemiş olan talepleriyle ilgili tamamlama kararı verilmesini isteme hakkına sahiptir (ZPO § 1058/1-2). Buna göre, taraflarca aksi kararlaştırmamışsa, tamamlama talebinin taraflarca hakem kararının alınmasından (bildirilmesinden) itibaren bir ay içinde yapılması gerekir (ZPO § 1058/2). Alman kanun koyucu, hakem veya hakem kurulu tarafından tamamlama kararı verilebilmesi için, karşı tarafa bilgi verilmesi şartını aramamıştır. Hakem veya hakem kurulunca tamamlama kararının iki ay içinde verilmesi gerektiği hüküm altına alınmıştır (ZPO § 1058/3). Ayrıca, hakem veya hakem kuruluna, tamamlama hakkında karar verebilmesi için kanunun öngördüğü iki aylık süreyi uzatabilme yetkisi de verilmemiştir. Bu hukuk düzeninde, talebin tamamı hakkında karar verilmemiş olması, ayrı bir iptal sebebi olarak kabul edilmemiştir^[18]

İsviçre hukukunda, hakem kurulunun taraflarca seçilen hukuka göre karar vereceği veya yine taraflarca kararlaştırılmış olması kaydıyla hakkaniyet ilkesine göre karar vereceği, eğer taraflarca bu yönde bir kararlaştırma yapılmamışsa, uyuşmazlığın İsviçre hukuku kuralları uygulanarak çözümleneceği hüküm altına alınmıştır (CCP m. 381). Dolayısıyla, İsviçre hukukunun uygulanacağı durumlarda, söz konusu kanunun tahkime ilişkin hükümleri (CCP m. 353 vd.) uygulama alanı bulacaktır^[19]. Buna göre, ilgili kanunun 386. maddesi, hakem kararının taraflardan her birine bildirileceğini ve taraflardan her birinin de kararın bir örneğini tıpkı söz konusu Kanun'un 356. maddesinde hüküm altına alındığı gibi tahkim yeri mahkemesinden masrafını yatırmak şartıyla alabileceğini amirdir (CCP m. 386). İsviçre hukukunda milli tahkim bakımından, taraflardan her birinin, hakemlerden tahkim yargılaması sırasında ileri sürülen, fakat hakemler tarafından karara bağlanmayan taleplerinin tamamlanmasını isteyebileceği hüküm altına alınmıştır (CCP m. 388/1). İlgili kanun tamamlama

[17] **Dore**, s. 127.

[18] Alman hukukunda ZPO § 1059/2-1-c'de sadece, hakemlerin kendi yetkilerini aşması veya tahkim sözleşmesi dışında kalan bir konuda ya da talepten fazlasına veya farklı bir şeye karar vermesi, hakem kararının iptali için bir sebep oluşturmaktadır (**Böckstiegel/Kröll/Nacimiento**, s. 406,407).

[19] Taraflar, hakem kurulunun tamamlama kararı verebileceğini ayrıca kararlaştırabilirler. Bununla birlikte, taraflar arasında bu yönde bir kararlaştırma yapılmaması halinde, hakemlerce ek karar verilebilmesinin ancak uygulanacak tahkim hukuku kurallarında buna imkân tanınmış olması halinde mümkün olduğu kabul edilmektedir (**Berger/Kellerhals**, s. 532, 533).

talebinin, tamamlanma ihtiyacının ortaya çıkmasından itibaren 30 gün içinde yapılması gerektiğini belirttikten sonra, bu talebin kararın taraflara tebliğinden itibaren bir yıl geçtikten sonra yapılamayacağı kuralını kabul etmiştir (CCP m. 388/2). Kanunun öngördüğü 30 günlük sürenin, CCP m. 386 ile birlikte değerlendirildiğinde taraflardan her birine kararın bildiriminden itibaren veya tarafların mahkemeden kararın bir örneğini aldığı tarihten itibaren işlemeye başlayacağı sonucuna varılmalıdır. Ayrıca, bu şekilde yapılacak olan bir başvurunun, hakem kararına itiraz edilmesini engellemeyeceği de hüküm altına alınmıştır. Bununla birlikte, taraflardan biri bu prosedür sırasında yapılan işlemlere itirazda bulunursa, karara karşı başvuru süresinin yeniden işlemeye başlayacağı kabul edilmiştir (CCP m. 388/3). İsviçre hukukunda tamamlama talebi dışında, hakemlerin talebin tamamı hakkında karar vermemiş olması bir iptal sebebi olarak da düzenlenmiştir (PILS m. 190/2-c; CCP 393-c)^[20]. Buna göre, hakem veya hakem kurulu taleplerden biri hakkında karar vermemişse, bu karar aynı zamanda iptal edilebilecektir^[21]. Öğretide, taleplerin tamamı hakkında karar verilmemesi sebebiyle tamamlama talep edilmiş olmasının, aynı zamanda karara karşı iptal talebinde bulunulmasını engellemeyeceği, bu iki talebin birbirine paralel olduğu ifade edilmiştir^[22]. Diğer bir ifadeyle, tarafın hakem veya hakem kurulundan tamamlama talep etmiş olması, talebin tamamı hakkında karar verilmemesi sebebiyle kararın iptalinin talep edilmesine engel teşkil etmemektedir. Bununla birlikte, iptal davasının tamamlama kararının tamamlayıcısı olması gerektiği de öğretide ifade edilmiştir^[23]. Bu halde, İsviçre Federal Mahkemesi'nin hakem kararını bu sebeple iptal etmeden önce, hakem veya hakem kurulunun tamamlama kararı vermesini bekletici sorun yapması gerektiği belirtilmiştir^[24].

[20] **Berger/Kellerhals**, s. 538; **Geisinger, E./ Voser, N.**: International Arbitration in Switzerland: A Handbook for Practitioners (Second Edition), Kluwer Law International 2013, s.243; **Kaufmann-Kohler, G./ Rigozzi, A.**: International Arbitration Law and Practice in Switzerland, Oxford University Press 2015, s. 418; **Kalpsüz, T.**: İsviçre Hukukunda Milletlerarası Tahkim (Milletlerarası Tahkim Konusunda Türk Hukuku Açısından Sorunlar ve Öneriler, Milletlerarası Tahkim Konusunda Yasal Bir Düzenleme Gerekir Mi?, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Sempozyum, 11.4.1997, s. 5-51), s. 42.

[21] **Blessing, M.**: The New International Arbitration Law in Switzerland: A Significant Step Towards Liberalism (Jour. Int. Arb. 1998, Vol. 5, pp., 9-82), s. 67,68; **Berger/Kellerhals**, s. 605 vd., 667; **Geisinger/Voser**, s.243; **Kalpsüz-İsviçre Hukuku**, s. 42.

[22] **Berger/Kellerhals**, s. 539.

[23] **Kaufmann-Kohler/Rigozzi**, s. 418.

[24] **Berger/Kellerhals**, s. 539; **Kaufmann-Kohler/Rigozzi**, s. 418, 419.

İngiliz hukukunda ise, kararın tamamlanması 1996 tarihli İngiliz Tahkim Kanunu m. 57'de düzenlenmiştir. Bu maddeye göre, taraflar, hakemler tarafından kararın tamamlanmasını kararlaştırmakta özgürdürler. Eğer taraflar arasında böyle bir anlaşma yapılmamışsa, hakemlerin re'sen veya taraflardan birinin talebi üzerine faiz ve yargılama giderleri de dâhil olmak üzere, hakemler huzurunda ileri sürülmüş olan herhangi bir taleple ilgili olarak tamamlayıcı (ek) karar verebileceği belirtilmiştir^[25]. Taraflar daha uzun bir süre kararlaştırmamışsa, tamamlama talebinin karar tarihinden itibaren 28 gün içinde yapılması gerekir. Hakemler, taraflarca daha uzun bir süre öngörülmemişse, asıl kararın verildiği tarihten itibaren 56 gün içinde tamamlama kararını vermelidir. Ayrıca İngiliz hukukunda, hakemler tarafından meselelerin tamamı hakkında karar verilmemiş olması, yargılamadaki ciddi usulsüzlük başlığı altında düzenlenmiş ve bu halde hakemlerin kararına itiraz edebileceği kabul edilmiştir (1996 tarihli İngiliz Tahkim Kanunu m. 68/2-d)^[26].

B. Türk Hukukundaki Düzenlemeler

Türk hukukunda kanun koyucu, taraflara Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda (HMK) ve Milletlerarası Tahkim Kanunu'nda (MTK) hakem kararında taleplerin tamamı hakkında karar verilmemiş olması halinde, hakem kararının tamamlanması (HMK m. 437/4; MTK m. 14/B) ve hakem kararının iptal edilmesi (HMK m. 439/2-d; MTK m. 15/A/1-e) olmak üzere iki başvuru yolu tanımlamıştır^[27].

[25] **Harris, B./Planterose, R./Tecks, J.:** The Arbitration Act 1996: A Commentary, Third Edition, 2003, s. 273,274; **Baptista, L. O.:** Correction and Clarification of Arbitral Awards (ICCA Congress – Rio de Janeiro May 25, 2010), s. 5; **Tweeddale, A./Tweeddale, K.:** Arbitration of Commercial Disputes International and English Law and Practice, Oxford 2010, s. 834, 835.

[26] **Crowter, H.:** Introduction to Arbitration, London 1998, s. 107; **Bernstein, R./Tackaberry, J./Marriot, A. L./Wood, D.:** Handbook of Arbitration Practice, Third Edition, London 1998, s. 252; **Hong-Ling, Y.:** Commercial Arbitration: The Scottish and International perspectives, Dundee University Press, 2011, s. 252; **Han,** s. 436.

[27] Hakem kararında talebin tamamı hakkında karar verilmemiş olması halinde başvurulabilecek yollar HMK ve MTK'da birbirine paralel olarak düzenlendiğinden, tekrardan kaçınmak amacıyla, söz konusu düzenlemelere metinde ayrı ayrı yer verilmeyecek, sadece parantez içinde MTK'nın ilgili maddelerine atıf yapılmakla yetinilecektir. Ancak, MTK'nın HKM'dan ayrıldığı hususlara, dipnotlarda MTK'nın ilgili maddesi belirtilerek yer verilecektir.

a. Tamamlama Talebi

HMK m. 437/4'e göre^[28], “Taraflardan her biri, kararın kendilerine bildirilmesinden itibaren bir ay içinde^[29], karşı tarafa da bilgi vermek kaydıyla, yargılama sırasında ileri sürülmüş olmasına rağmen karara bağlanmamış konularda tamamlayıcı hakem kararı^[30] verilmesini isteyebilir”^[31].

Hükümet Gerekçesinde, “yargılama sırasında ileri sürülmüş, fakat hakem kararında değinilmemiş olan konularda, taraflardan birinin talebi üzerine, tamamlayıcı hakem kararı verilebilmesi imkânı, usul ekonomisi ve tahkimde sürati sağlamak için” tanınmıştır ifadesine yer verilmiştir. Bu sayede, hakem kararında eksik kalan talep hakkında tamamlama kararı verilmek suretiyle, eksikliğin giderilmesi mümkün hale gelebilmektedir. Böylece, hakem kararının geçerliliğini sürdürdürebilmesi sağlanmaktadır.^[32]

Tamamlama kararı verilebilmesi için, süresi içinde tamamlama talep edilmiş olması dışında, şu iki şart aranmaktadır: Tamamlama kararına konu yapılmak istenen talep, tahkim yargılamasında ileri sürülmüş olmasına rağmen hakem kararında karara bağlanmamış olmalı^[33] ve tamamlama imkânı hile yani dürüst olmayan biçimde yeni talep ve iddialara neden olacak şekilde kullanılmamış olmalıdır.^[34]

[28] Mülga HUMK'da buna ilişkin herhangi bir düzenleme yer almamaktaydı.

[29] Hakem kararının taraflara bildirilmesinden itibaren bir ay içinde, taraflardan her birinin, hakemlerden tamamlama kararı talep edebileceğine ilişkin hüküm dikkate alındığında, HMK m. 439/4'de öngörülen iptal davası açma süresinin, tamamlama kararı verilen bir durumda, hakem kararının taraflara bildirilmesinden itibaren bir aydan daha uzun bir süre geçtikten sonra iptal davasının açılacağı söylenebilir [**Arslan, R.**: ICC X. Milletlerarası Tahkim Semineri, Ankara 2012, s. 23-53, s. 37].

[30] Tamamlama kararı, hakem kararını değiştiren bir karar olmamalıdır (**Arslan**, s. 36).

[31] Söz konusu düzenleme MTK m. 14/B'de şu şekilde düzenlenmiştir: “Taraflardan her biri, hakem kararının kendilerine bildirilmesinden itibaren otuz gün içinde, karşı tarafa da bilgi vermek kaydıyla, yargılama sırasında ileri sürülmüş olmasına rağmen karara bağlanmamış konularda tamamlayıcı hakem kararı verilmesini isteyebilir”.

[32] **Kalpsüz**-Milletlerarası Tahkim, s. 123; **Özbay/Korucu**, s. 181, 182, 203; **Akıncı**, s. 259. Benzer bir yaklaşım için bkz., **Dore**, s. 127

[33] **Akıncı**, s. 250.

[34] **Baptista**, s. 5, 6; **Özbay/Korucu**, s. 204, 205.

Hakem kararının tamamlanması, hakem veya hakem kurulundan talep edilir. Söz konusu talep, hakem kararının taraflara bildirilmesinden^[35] itibaren bir ay^[36] içinde yapılmalıdır^[37]. Hakem veya hakem kurulu, tamamlama talebini haklı bulursa, söz konusu eksikliği bir ay içinde tamamlayarak, tamamlayıcı hakem kararını vermelidir (HMK m. 437/4)^[38]. Ancak hakem veya hakem kurulu gerekli görürse, bu süreyi, en fazla bir ay daha uzatabilir (HMK m. 437/4)^[39]. Dolayısıyla hakem veya hakem kurulunun talep üzerine, karardaki eksikliği gidermek için sahip olduğu süre, uzatma süresi de dâhil olmak en fazla iki aydır. Bu süre sonunda hakem veya hakem kurulunun vereceği tamamlama kararı, hakem kararının bir parçasını oluşturur (HMK m. 437/5; MTK m. 15/B).

b. İptal Talebi

Hakem kararında talebin tamamı hakkında karar verilmemiş olması, aynı zamanda bir iptal sebebi olarak da düzenlenmiştir. HMK m. 439/2-d'e göre, hakem veya hakem kurulu, talebin tamamı hakkında karar vermemişse, bu sebebe dayanılarak kararın iptali talep edilebilir. MTK m. 15/A/1-e'de de bu durum aynı şekilde bir iptal sebebi olarak düzenlenmiştir.

Taraflar, tahkim sözleşmesine uygun olarak aralarında ortaya çıkan uyuşmazlığın çözümü için hakem veya hakem kuruluna başvurduklarında, hakem veya

[35] Hükümün öngördüğü bildirimlerin ne şekilde yapılacağı, yine HMK m. 438'e göre belirlenecek; taraflar kendi aralarında tahkim yargılamasında bildirimlerin nasıl yapılacağını kararlaştırmamışlarsa, bildirimler, Tebligat Kanunu hükümlerine göre yapılacaktır.

[36] MTK m. 14/B'ye göre, tamamlama talebi, hakem kararının bildirilmesinden itibaren otuz gün içinde yapılmalıdır.

[37] Öğretide, tamamlama talebiyle ilgili karşı tarafın bilgilendirilmesinin mutlaka tamamlama talebinin hakem veya hakem kuruluna bildirilmesinden önce yapılmasının şart olmadığını belirten bir görüş de mevcuttur. Bu görüşe göre, buradaki amaç, hakem veya hakem kurulunun tamamlama talebiyle ilgili nasıl davranması gerektiğini belirlerken (yani tamamlama talebiyle ilgili karar verilmesi gerekip gerekmediğiyle ilgili karar vermesinden önce), karşı tarafın da dinlenmesini sağlamaktır. Bu nedenle, karşı tarafa tamamlama talebiyle ilgili bilgi verilmesinin mutlaka tamamlama talebinde bulunan tarafça yapılmış olmasına da gerek yoktur (Umar, s. 1241). Bununla birlikte kanunun aradığı karşı tarafa bildirim yükümlülüğü talepte bulunan tarafça veya hakem/hakem kurulu tarafından yerine getirilmeden, hakem veya hakem kurulu, tamamlama talebiyle ilgili tamamlama kararı verirse, bu karara karşı, hukuki dinlenilme hakkı ihlal edilen taraf, tamamlama kararının kendisine bildirilmesinden itibaren bir ay içinde, hakem kararına karşı iptal talebinde bulunabilir.

[38] MTK m. 14/B'ye göre, hakem veya hakem kurulunun tamamlama talebini haklı bulması halinde, tamamlayıcı hakem kararını 60 gün içinde vereceği düzenlenmiştir.

[39] MTK m. 14/B'de hakemlere tamamlama süresini uzatma imkânı tanınmamıştır.

hakem kurulunun kendi taleplerini de dikkate alarak uyumsuzluğu tam ve eksiksiz olarak gidermesini beklerler. Tarafların bu beklentisi, onların tahkim sözleşmesi yapmasındaki amacı oluşturur. Bu aynı zamanda tahkimin bir yargılama olmasının da sonucudur. Buna göre, mademki burada da bir yargılama faaliyeti yerine getirilmekte, tahkim yargılamasında görev alan hakem veya hakem kurulu da tıpkı devlet yargılamasında olduğu gibi, tarafların tüm iddia ve karşı iddiaları ile bunlarla alakalı olan talepleri hakkında karar vererek tahkim yargılamasını sona erdirmelidir. Bu bakımdan, hakem veya hakem kurulu, tarafların taleplerinin tamamı hakkında yargılama sonunda karar vermemişse, hakem veya hakem kurulunun, taraflar arasındaki uyumsuzluğu tamamen giderdiğinden de söz edilemez^[40]. Bu nedenledir ki, kanun koyucu, bu durumu ayrıca bir iptal sebebi olarak da kabul etmiştir.

Bununla birlikte, mülga HUMK döneminde, hakemlerin karara bağlamadığı talepler, tahkim sözleşmesinin kapsamına girmiyorsa veya çözümlenen kısımlardan bu taleplerin de belirli yönde çözümlendiği anlaşılıyorsa, bu durumun, bir bozma nedeni oluşturmayacağı, öğretide, ifade edilmişti^[41]. Burada, sonuca varılırken kanımızca, zımnî tahkim sözleşmesi yapılabilmesi olasılığının gözönünde bulundurulması gerekir^[42]. Buna göre, hakem veya hakem kurulu tarafından, taraflarca talep edilen ve fakat tahkim sözleşmesinin kapsamına girmeyen talebe ilişkin, karşı taraf, süresi içinde (cevap dilekçesinde veya derhal) bir itiraz ileri sürmüş (HMK m. 422/2, 422/3; MTK m. 7/H)^[43] ve hakem veya hakem kurulu bu itirazı haklı bularak, bu talebi incelemeye yetkili olmadığına karar vermişse, bu durumda, hakem veya hakem kurulunun hukuka aykırı olarak yargı yetkisiyle ilgili yanlış karar verdiği sebebine dayanılarak iptal talebinde

[40] “Tahkim; “Tarafların kanunun yasaklamadığı konularda ortaya çıkan anlaşmazlıklarını çözmeleri için, ihtilafı seçecekleri hakem denen özel kişilere götürmek üzere yaptıkları yazılı sözleşme veya asıl sözleşmeye, bu hususta koyacakları şarttır”. Bu tanım uyarınca, tarafların tahkim sözleşmesi yapmalarındaki amaçlarının, uyumsuzluğa düştükleri hak üzerindeki çekişmeyi hakemlere halletirmek olduğu açıktır. Bunun içindir ki, hakemlerin iki tarafın taleplerinden her biri hakkında karar vermek zorunda oldukları kabul edilmiştir” (Y. 15. HD, 25.01.1996, E. 1996/84, K. 1996/364, Legalbank).

[41] **Karafakih**, s. 6; **Alangoya**, s. 211; **Özbay**, s. 219.

[42] Akıncı, benzer bir yaklaşımı, görev belgesi üzerinden şu şekilde ifade etmiştir: “Görev belgesinde hakemlerin tarafların hakkında karar verilmesi gereken istemlerini yazmalıdır. Dolayısıyla tarafların görev belgesi aşamasında duruma müdahale etme ve istemlerinin tamamını görev belgesine yazdırma imkânları bulunmaktadır. Tarafların bu tutumu, istemlerin tamamı hakkında karar verilmemesi nedeniyle hakem kararının iptalini engelleyebilir” (**Akıncı**, s. 303).

[43] Gecikmenin haklı sebebe dayanıyor olması halî ayrıktır. Bkz., HMK m. 422/4; MTK m. 7/H.

bulunulabilir (HMK m. 439/2-ç; MTK m. 15/A/1-d). Zira bu halde, hakem veya hakem kurulunun yargı yetkisine giren bir talep söz konusu değildir. Oysa burada incelenen iptal sebebi, hakem veya hakem kurulunun yargı yetkisine giren bir talebin, hakem veya hakem kurulu tarafından karara bağlanmamış olmasıdır. Bununla birlikte, taraflardan biri, tahkim sözleşmesi kapsamına girmeyen bir talepte bulunmuş ve karşı taraf da süresi içinde, hakem veya hakem kurulunun yargı yetkisine itiraz etmemişse, bu halde, artık taraflar arasında zımnî tahkim sözleşmesi kurulduğunun kabul edilmesi gerekecektir. Bu durumda, hakem veya hakem kurulu, söz konusu taleple ilgili, karar vermemişse, ilgili taraf, bu karara karşı, taleplerin tamamı hakkında karar verilmediği sebebiyle, iptal talebinde bulunabilir^[44].

Talebi hakkında tamamen veya kısmen karar verilmemiş olan tarafın, tahkim sözleşmesine uygun bir hüküm elde edebilmesi için, hakem kararının iptal ettirilmesini talep hakkı bulunmaktadır^[45]. Taleplerin tamamı hakkında karar verilmediği sebebine dayanılarak (HMK m. 439/2-d; MTK m. 15/A/1-e) kararın iptali, tahkim yerindeki mahkemeden talep edilir (HMK m. 439/1; MTK m. 15).

Hakem kararının iptali talebi, bir ay içinde yapılmalıdır (HMK m. 439/4)^[46]. Bir aylık sürenin hesaplanması bakımından kanun koyucu, HMK m. 439/4'de "hakem kararının veya tavzih, düzeltme ya da tamamlama kararının taraflara bildirildiği tarihten itibaren işlemeye" başlayacağını hükme bağlamıştır (karş. MTK m. 15/A). Buna göre, taraflardan biri, usulüne uygun olarak süresi içinde tamamlama talebinde bulunur ve hakem veya hakem kurulu da bu talebi uygun görüp süresi içinde tamamlama kararı verir; bu kararın taraflara bildiriminden itibaren, karara karşı, kanunun öngördüğü iptal talep etme süresi işlemeye başlar^[47]. Kanun koyucu, iptal süresinin işlemeye başlayacağı an bakımından iptal sebepleri arasında herhangi bir ayırım yapmadığı için, bu durum tüm iptal sebepleri bakımından geçerlidir (HMK m. 439/4; MTK m. 15/A). Kendisinden tamamlama talebinde bulunulan hakem veya hakem kurulu, bu talebi haklı

[44] Talebin tamamı hakkında karar verilmemiş olması yani, birden fazla talepten bazıları hakkında karar verilmemiş olması sebebiyle, iptal talebinde bulunulduğunda, mahkeme, talebi haklı bulursa, kararı kısmen iptal edecektir. Yani, karar, kararda hükme bağlanmamış talep bakımından hüküm verilebilmek üzere iptal edilecektir (Umar, s. 1249).

[45] Karafakih, s. 6; Akıncı, s. 302; Kuru, s. 6101; Dayınlarlı, s. 796. Benzer bir yaklaşım için bkz., Vural, G.: Hakem Kararlarına Karşı Kanun Yolları (ABD 1967/1, s. 29-40), s. 33; Geisinger/Voser, s. 243.

[46] MTK m. 15/A'ya göre, iptal davası, 30 gün içinde açılabilir.

[47] Arslan, s. 37.

bulmazsa (HMK m. 437/4; MTK m. 14/B), talebi reddedeceği için, bu ret kararının taraflara bildirilmesinden itibaren bir ay içinde taraflar, karara karşı iptal talebinde bulunmalıdır^[48].

2. Hakem Kararının Tamamlanması Talebinde Bulunma İmkânı Varken Bu Sebebe Dayanılarak İptal Talebinde Bulunulup Bulunulamayacağı

Görüldüğü üzere, Türk hukukunda, taleplerin tamamı hakkında karar verilmemesi sebebiyle, ilgili tarafın hakem veya hakem kurulundan tamamlama talep etme hakkı (HMK m. 437/4; MTK m. 14/B) ve mahkemeden iptal talebinde bulunma hakkı (HMK m. 439/2-d; MTK m. 15/A/1-e) vardır. Bu düzenlemeler karşısında cevaplanması gereken husus, ilgili tarafın tamamlama talep etme hakkı varken, bunu talep etmeyerek, mahkemeden kararın iptalini talep etmesinin mümkün olup olmadığıdır.

Kanundaki bu düzenlemeyle, kanun koyucunun ilgili tarafa, kararın tamamlanmasını veya iptal ettirilmesini talep etme bakımından bir seçim hakkı tanıdığından söz edilebilir. Bununla birlikte, kanımızca, burada kanun koyucunun, tamamlama imkânı sunmaktaki amacından hareket ederek sonuca varılması uygun olur. Buna göre, tamamlama kararının düzenlendiği maddenin gerekçesinde, açık bir şekilde, bu imkânın, “usul ekonomisi ve tahkimde sürati sağlamak” için getirildiği belirtmiştir (HMK m. 437). Usul ekonomisi ilkesi

[48] Nitekim Yargıtay da hakem kararının tavzihine ilişkin verdiği bir kararda bu görüşümüze benzer yönde karar vermiştir: “HMK’nın 439. m. uyarınca hakem kararlarına karşı iptal davasının 1 aylık hak düşürücü süre içerisinde açılacağı, bu sürenin hakem kararının veya tavzih- düzeltme yada tamamlama kararının taraflara bildirildiği tarihten itibaren işlemeye başlayacağı, sürenin re’sen dikkate alınması gerektiği, davacının dava açmadan önce talepleri ile ilgili olarak hakem heyetinden tavzih talebinde bulunduğu ancak, hakem heyeti tarafından usulüne uygun bir karar verilmediği, hakemlerden ... tarafından e-mail yolu ile verilen cevabın tavzih talebinin değerlendirilmesi olarak kabul edilemeyeceği, bu sebeple öncelikle davacının tavzih talebinin hakem heyetince usulüne uygun olarak değerlendirilip, karara bağlandıktan sonra kararın davacıya tebliğ edilmesi, tebliğden itibaren de 1 aylık hak düşürücü süre içerisinde dava yoluna gidilmesi gerektiği halde davacının tavzih talebinin hakem heyetince usulüne uygun olarak karara bağlanıp, kararın tebliği yapılmadan aynı konuda iptal davası açıldığı, bu aşamada iptal davasının görülmesinin söz konusu olamayacağı gerekçesiyle, erken açılan davanın reddine karar verilmiştir. Kararı, davacı vekili temyiz etmiştir. Dava dosyası içerisindeki bilgi ve belgelere, mahkeme kararının gerekçesinde dayanılan delillerin tartışılıp, değerlendirilmesinde usul ve yasaya aykırı bir yön bulunmamasına göre, davacı vekilinin tüm temyiz itirazları yerinde değildir. SONUÇ: Yukarıda açıklanan nedenlerden dolayı, davacı vekilinin bütün temyiz itirazlarının reddiyle usul ve kanuna uygun bulunan hükmün ONANMASINA, oybirliğiyle karar verildi” (Y. 11. HD, 18.10.2016, E. 2016/11166, K. 2016/8221, Kazancı).

ve tahkimde sürat amacı dikkate alındığında, bu düzenlemeyle, hakem kararında eksik kalan talep hakkında tamamlama kararı verilmek suretiyle, eksikliğin giderilerek onun bu sebeple iptal edilmesinin önüne geçilmek istendiği anlaşılmaktadır^[49]. Diğer bir ifadeyle, kanun koyucu, söz konusu düzenleme ile taraflara bu yönde bir seçim hakkı vermektен ziyade, karardaki eksiklik sebebiyle kararın iptali sonucunu bertaraf etmek suretiyle eksikliğin tamamlanmasını ve kararın hukuki varlığını devam ettirmesini istemiştir. Taraflara, bu imkân tanınmamış olsaydı, ilgili tarafın, talebin tamamı hakkında karar verilmediği sebebiyle (HMK m. 439/2-d; MTK m. 15/A/1-e), kararın iptalini talep etmekten başka başvurabileceği bir yol kalmayacaktı. Bu durum ise, hem usul ekonomisine hem de tahkim yargılamasında hızlılığın gerçekleştirilmesine engel olacaktı. Çünkü, karar bu sebeple iptal edildiğinde, tarafların tahkim sözleşmesinde aksini kararlaştırmamış olmaları halinde, tahkim sözleşmesiyle bağlılığı devam edeceği için (HMK m. 439/7; MTK m. 15/A/son fıkra), eksik kalan talep için, taraflar, ya yeniden aynı veya başka bir hakem veya hakem kuruluna başvurmak suretiyle tahkim sürecini yeniden başlatacaklardı ya da aksini kararlaştırdıkları için, taraflardan birinin (ki genellikle, talebi hakkında karar verilmemiş olan tarafın) devlet mahkemesine başvurarak talebini hüküm altına aldırması gerekecekti. Bu ise, tarafların fazladan masraf yapmasına ve zaman kaybetmesine sebep olacağı için, bir yandan usul ekonomisine diğer yandan da tahkimden beklenen hızlılığa aykırı olacaktı. Dolayısıyla, usul ekonomisi ilkesi ve tahkimde hızlılığın sağlanması dikkate alındığında, hakem kararında talebin tamamı hakkında karar verilmemesi durumu gerçekleştiğinde, ilgili tarafın, hakem kararının tamamlanmasını veya iptalini talep etme bakımından bir seçim hakkına sahip olmadığı kabul edilmesi gerekir. Buna göre, kanun koyucunun bu durum için iki başvuru imkânı öngörmesindeki amacın, öncelikli olarak ilgili tarafın, hakem veya hakem kurulundan hakem kararının tamamlanmasını talep etmesini istemiş olduğu; tamamlama talebine rağmen, söz konusu eksiklik giderilmemişse, hakem kararının iptalini talep etmesini beklediği şeklinde anlaşılması uygun olacaktır.

Öte yandan, her dava, davacının ihtiyacı olan ve yargılama sonunda verilecek kararla karşılanacak bir hukuki korumanın elde edilmesi için açılır^[50].

[49] Hakem kararının tamamlanması yoluyla, hakem kararında unutulmuş veya eksik bırakılan konuların giderilmesi imkânı verilmiştir. Bu yolla, hakem kararının ayakta tutulması için, taraflara bir fırsat tanınmaktadır (**Kalpsüz-Milletlerarası Tahkim**, s. 123; **Özbay/Korucu**, s. 203). Benzer bir yaklaşım için bkz., **Akıncı**, s. 259; **Dore**, s. 127.

[50] **Hanağası, E.:** Davada Menfaat, Ankara 2009, s. 127. Benzer yönde bkz., **Kuru, B.:** Dava Şartları (Makaleler İstanbul 2006, s. 147-188), s. 177; **Arslan, R./Yılmaz, E./Taşpınar Ayvaz, S.:** Medeni Usul Hukuku, 2. B., Ankara 2016, s. 281; **Tanrıver, S.:** Medeni

Bu bağlamda, davacının dava hakkına sahip olması tek başına yeterli olmayıp, o davayı açmakta hukuki menfaatinin de bulunması gerekir^[51]. Hukuki menfaat ile tarafın, hâlihazırda dava açmakta hukuken korunmaya değer bir yararının bulunması ifade edilmektedir^[52]. Yani, taraf, hakkına kavuşmak için mahkemenin vereceği karara muhtaç olmalıdır^[53]. Dolayısıyla, ilgili taraf, mahkemeye başvurmadan başka bir yol ile de hakkına aynı güvenle kavuşabilecek ise, artık, onun dava açmakta hukuki menfaatinin bulunmadığı kabul edilir^[54]. Bu noktadan konuya yaklaşıldığında, ilgili tarafın kararın iptaliyle elde etmek istediği menfaat, talebinin karara bağlanmaması nedeniyle kararın iptalini sağlamak yoluyla kararın tamamlanmasıysa, zaten kanun m. 437/4'de ona bu imkânı sunmuştur. Dolayısıyla, bu kişinin tamamlama talebinde bulunmak yerine iptal talebinde bulunmasında bu anlamda bir hukuki menfaatten söz edilemez. Ancak bu halde, şu hususa dikkat edilmesi gerekir: Tamamlama kararıyla giderilemeyecek bir eksiklik söz konusuysa, elbette ki, ilgili tarafın kararın tamamlanması yerine iptalini talep etmekte hukuki menfaati vardır.

Ayrıca, tamamlama kararıyla, hakem kararındaki eksiklik giderilebilecek olmasına rağmen, taraf, kararın tamamlanmasını talep etmek yerine, kararın iptalini talep etmişse, bu durumun, TMK m. 2 ve HMK m. 409 ve m. 29'da düzenlenen dürüstlük kuralıyla (ve bu bağlamda hakkın kötüye kullanılma yasağıyla) da bağdaşmadığı kanaatindeyiz. Zira, menfaat kavramı, kimi zaman dürüstlük kuralının davada uygulanmasına hizmet etmekte ve davada hileli (dürüst olmayan) davranışlara karşı koyabilmenin bir aracı olarak görülmektedir^[55]. Dolayısıyla, talebinin tamamı hakkında karar verilmemesi sebebiyle iptal talebinde bulunan taraf, bir de hakkında aleyhe hüküm verilen tarafsa, iptal talebi yine biraz önce belirttiğimiz dürüstlük kuralına (ve bu bağlamda hakkın kötüye kullanılma yasağına) aykırılık oluşturabilir. Bu halde, ilgili taraf, tamamlama talebinde bulunma imkânına sahipken, buna başvurmayarak, sırf aleyhe olan hükmün iptalini, talebin tamamı hakkında karar verilmediği sebebi altında iptal ettirebilme olanağına kavuşmuş olur. Bu durum ise, dürüstlük

---

Usûl Hukuku, C. I, Ankara 2016, s. 455; **Pekcanitez, H.:** Pekcanitez Usûl Medeni Usûl Hukuku, 15. Bası, İstanbul 2017, s. 946.

[51] **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz**, s. 281.

[52] **Kuru-Dava Şartları**, s. 177; **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz**, s. 281; **Tanrıver**, s. 455.

[53] **Kuru-Dava Şartları**, s. 177; **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz**, s. 281; **Tanrıver**, s. 455.

[54] **Kuru-Dava Şartları**, s. 179; **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz**, s. 282; **Tanrıver**, s. 456; **Pekcanitez-Pekcanitez Usûl**, s. 948.

[55] **Arslan, R.:** Medeni Usul Hukukunda Dürüstlük Kuralı, Ankara 1989, s. 67; **Hanağası**, s. 33, 34. Benzer yönde bkz., **Tanrıver**, s. 455.

kuralıyla (ve hakkın kötüye kullanılma yasağıyla) bağdaşmaz. Bunun dışında, iptal talebinde bulunan taraf, aleyhine karar verilmiş olan taraf olmasa bile, bu sebebe dayanılarak iptal talebinde bulunduğunda ayrıca bir değerlendirme yapılması uygun olur. Buna göre, ilgili tarafın amacı, kararın tamamlanması olmuş olsaydı, dürüst bir insandan beklenen şekilde, kararın tamamlanmasını talep etmesi beklenirdi. Bu halde, hukuki menfaat işlerlik kazanarak, iptal talebinde bulunan kişinin talebinin, mahkeme tarafından reddedilmesi gerekir^[56]. Bu durumda, hukuki menfaat, dürüstlük kuralının bir aracı haline gelmekte ve bu sebeple davanın reddi aynı zamanda davacının dürüstlük kuralına aykırı davranışının bir yaptırımını oluşturmaktadır^[57].

Dolayısıyla, talebinin tamamı hakkında karar verilmeyen tarafın, öncelikli olarak, hakem kararının tamamlanmasını talep etmesi, buradan bir sonuç elde edemezse, iptal talebinde bulunması gerekir. Buna göre, taraf, hakem kararının tamamlanması için talepte bulunmuş, ancak yine bu eksiklik hakem veya hakem kurulunun vereceği tamamlama kararında giderilmemişse, bu tamamlama kararına karşı, tarafın talebin tamamı hakkında karar verilmediği sebebine dayanarak, iptal talebinde bulunulmalıdır^[58] (HMK m. 439/4; MTK m. 15/A).

Taraflardan birinin hakem veya hakem kurulundan tamamlama talebinde bulunması halinde, iptal davası açma süresi, tüm iptal sebepleri bakımından işlemeye başlamaz. Zira kanunda, iptal süresinin işlemeye başlayacağı an bakımından herhangi bir ayırım yapılmadan, iptal süresinin tamamlama kararının taraflara bildirildiği tarihten itibaren işlemeye başlayacağı hüküm altına alınmıştır (HMK m. 439/4; MTK m. 15/A). Bunun gibi, HMK m. 437/5'de, tamamlama kararının, hakem kararının bir parçasını oluşturduğu belirtilmiştir (karş., MTK m. 14/B). Her iki düzenleme birlikte değerlendirildiğinde, taraflardan biri, usulüne uygun olarak süresi içinde tamamlama talebinde bulunur ve hakem veya hakem kurulu da bu talebi uygun görüp süresi içinde tamamlama kararı verir; bu kararın taraflara bildiriminden itibaren, hakem kararına karşı, kanunun öngördüğü iptal süresinin işlemeye başlayacağı kabul edilmelidir. Bununla birlikte, kendisinden tamamlama talebinde bulunulan hakem veya hakem kurulu, bu talebi haklı bulmazsa (HMK m. 437/4; MTK m. 14/B), talebi reddedeceği için, bu ret kararının taraflara bildirilmesinden

[56] Dava ile elde edilecek korunmaya değer bir menfaatin olmaması, aynı zamanda, dava hakkının kötüye kullanılmasına da bir emare teşkil edebilir (**Arslan-Dürüstlük Kuralı**, s. 70; **Hanağası**, s. 35).

[57] Devlet yargısı bakımından benzer yönde bkz., **Hanağası**, s. 35, 36.

[58] **Özbay/Korucu**, s. 206.

itibaren bir ay içinde^[59], talebin tamamı hakkında karar verilmediği sebebi de dâhil olmak üzere, karara karşı iptal talebinde bulunulmalıdır^[60].

Talebin tamamı hakkında karar verilmemesi halinde, başvuru yolu ve bununla bağlantılı olarak ortaya çıkabilecek sonuçların çeşitli ihtimallere göre değerlendirilmesi gerekmektedir. Buna göre:

Talebinin tamamı hakkında karar verilmeyen taraf, hakem veya hakem kuruluna başvurarak tamamlama talep etmiş olmasına rağmen, buradan gelecek sonucu beklemeden, bu sebebe dayanarak ayrıca iptal talebinde de bulunmuş olabilir. Burada, tamamlama talebinde bulunan taraf, yukarıda açıkladığımız üzere, iptal yoluyla elde etmek istediği menfaate, tamamlama yoluyla ulaşabilecektir. Dolayısıyla bu ihtimalde, tamamlama talep eden tarafın, bu iptal sebebine dayanarak iptal talebinde bulunmasında hukuki menfaatinin bulunmadığının tespiti üzerine, açılan iptal davası dava şartı yokluğu nedeniyle reddedilmelidir.

Hakem kararının verilmesinden sonra, taraflardan biri talebin tamamı hakkında karar verilmediği sebebiyle süresi içinde, hakem veya hakem kurulundan tamamlama talep etmiş olmasına rağmen, karşı taraf da, karara karşı, sadece bu sebebe dayanarak veya bu sebeple birlikte diğer bir iptal sebebine de dayanarak iptal talebinde bulunmuş olabilir. Kanımızca her iki ihtimal bakımından da mahkeme, hakem veya hakem kurulunun tamamlama kararını bekletici sorun yaparak bir sonucu varmalıdır (HMK m. 165)^[61]. Zira, hakem veya hakem kurulunun vereceği kararın doğrudan iptal davasında verilecek karar üzerinde etkili olduğu ve tamamlama kararının hakem kararının bir parçasını oluşturduğu dikkate alındığında, mahkeme tarafından tamamlama kararının beklenmesi uygun olur. Davanın reddi yerine, bu yönde varılacak bir çözümün usul ekonomisi ilkesine ve bu bağlamda tarafların haklarının korunmasına da yardımcı olacağı kanısındayız. Birinci ihtimalde, bekleme süresinin sonunda söz konusu eksiklik süresi içinde tamamlama kararıyla giderilmişse, artık ortada iptal sebebi kalmayacağı (kararın iptali gerekmeyeceği) için, iptal davası konusuz

[59] MTK m. 15/A'ya göre, bu süre 30 gündür.

[60] Nitekim Yargıtay, hakem kurulundan hakem kararının tanzihinin talep edilmesi halinde, iptal süresinin ne zaman işlemeye başlayacağına ilişkin olarak aynı yönde karar vermiştir (Y. 11. HD, 18.10.2016, E. 2016/11166, K. 2016/8221, Kazancı).

[61] Mahkemenin kararı kısmen iptal etmesi halinde, taraflar, tahkim sözleşmesinde aksini kararlaştırmamışsa, yeniden hakemleri ve tahkim süresini belirleyerek, karar verilmeyen kısım hakkında hakeme başvurmaları mümkündür (HMK m. 439/7). Ancak böyle bir çözüm, tarafların yeniden masraf yapıp hakemlerce karar verilinceye kadar zaman kaybetmeleri anlamına geleceği için, usul ekonomisi ilkesiyle bağdaşmaz. Dolayısıyla bunun yerine, iptal davasını gören mahkemenin hakem kararının tamamlanmasını bekletici sorun yapması usul ekonomisi ilkesine uygun olur (HMK m. 30 ve 437'nin Gereği).

kalır ve dava mahkeme tarafından reddedilir. İkinci ihtimal ise yani talebin tamamı hakkında karar verilmediği sebebiyle birlikte başka bir iptal sebebine de dayanarak iptal talebinde bulunması halinde ise, bekleme süresi sonunda, tamamlama kararı verilmemişse, mahkeme iptal davasını talebin tamamı hakkında karar verilmediği sebebi de dâhil olmak üzere diğer iptal sebepleriyle birlikte; tamamlama kararı verilmişse, diğer iptal sebepleri bakımından davayı inceleyip karara bağlamalıdır. Her iki ihtimalde de, mahkemenin beklemesi gereken toplam süre, iki aydır. Çünkü, HMK m. 437/4'de^[62], hakem veya hakem kurulunun tamamlama talebini haklı bulması halinde, tamamlayıcı hakem kararını bir ay içinde vermesi gerektiği; icap ederse, bu sürenin hakem veya hakem kurulu tarafından en fazla bir ay daha uzatılabileceği hüküm altına alınmıştır^[63]. Dolayısıyla, mahkemenin beklemesi gereken süre, uzatma da dâhil olmak üzere en fazla iki aydır.

İptal davasını gören mahkemenin, tamamlama kararını bekletici sorun yapmasından sonra, hakem veya hakem kurulu, tamamlayıcı hakem kararını verirse veya süresi içinde söz konusu kararı vermekte başarısız olursa yahut tamamlama talebini reddederse, karardan memnun olmayan tarafın (bu ihtimalde tamamlama talebinde bulunan tarafın), kanunun kendisine tanıdığı hakkı kullanarak talebin tamamı hakkında karar verilmediği sebebiyle, iptal talebinde bulunması mümkün hale gelir (HMK m. 439/4; MTK m. 15/A). Ancak bu halde de iki ihtimal ile karşılaşılabilmesi mümkündür. Bunlardan birincisi, ilgili tarafın, tamamlayıcı karara veya hakem veya hakem kurulunca tamamlama talebinin reddi kararına karşı, talebin tamamı hakkında karar verilmediği sebebine dayanarak süresi içinde tahkim yerindeki mahkemede ayrı bir iptal davası açmasıdır. Bu durumda ikinci davanın açıldığı mahkeme^[64], talep üzerine veya re'sen iki iptal davası^[65] arasında bağlantı^[66] bulunduğu kanısına varırsa, davaların

[62] MTK m. 14/B'ye göre, "hakem veya hakem kurulu, istemi haklı bulursa, tamamlayıcı hakem kararını altmış gün içinde verir". Bu düzenleme gereğince, milletlerarası tahkimde, hakem veya hakem kurulunun tamamlayıcı hakem kararını 60 gün içinde vermesi gerekir.

[63] Milletlerarası tahkimde, hakem veya hakem kuruluna tamamlayıcı hakem kararının verilmesi için öngörülen 60 günlük süreyi uzatma imkânı tanınmamıştır.

[64] Burada ikinci iptal davasının da tahkim yerindeki mahkemede, açılmış olması ihtimalinden hareket edilmiştir.

[65] İki iptal davasında taraflar ve dava konusu aynı olmakla birlikte, her iki davanın sebebi farklılık göstereceği için, açılan ikinci davada, derdestlik durumu ortaya çıkmayacaktır. Zira bu halde davanın sebebi, hakem veya hakem kurulunun tamamlama talebine rağmen eksikliği giderememiş olması veya tamamlama talebini reddetmiş olmasıdır.

[66] Bağlantı ile kastedilen, davaların aynı veya birbirine benzer sebeplerden doğmuş olması veya biri hakkında verilecek hükmün diğerini etkileyecek nitelikte olmasıdır (**Arslan/**

birleştirilmesine^[67] karar verir ve her iki dava da ilk davanın açıldığı mahkeme tarafından görülüp karara bağlanır^[68] (HMK m. 166)^[69]. Karşılaşılabilecek ikinci ihtimal ise, tamamlama talebinde bulunan tarafın, tamamlama kararının verilmesinden veya bu talebin hakem veya hakem kurulunca reddedilmesinden sonra, talebin tamamı hakkında karar verilmediği sebebine dayanarak tamamlama tarihinde açılan iptal davasında bu hususu, ileri sürmesidir. Görülmekte olan iptal davasında talebin tamamı hakkında karar verilmediği sebebinin ileri sürülmesi ve bunun da yargılamaya dâhil edilmeye çalışılması halinde, bunun dava sırasında ortaya çıkan yeni bir vakıa olması nedeniyle^[70], mahkeme söz konusu talebi de inceleyerek iptal davasında kararını vermelidir.

III. Sonuç

Talebin tamamı hakkında karar verilmemesi halinde, Türk hukukunda, taraflara başvuru yolu olarak hakem veya hakem kurulundan talebin tamamlanması (HMK m. 437/4; MTK m. 14/B) ve mahkemeden iptal talebinde bulunulması (HMK m. 439/2- d; MTK m. 15/A/1-e) haklarının tanınmış olması, söz konusu düzenlemeler ile taraflara bir seçim hak tanındığı şeklinde yanlış anlaşılmaya yol açabilecek niteliktedir. Ayrıca bu düzenlemeler çerçevesinde, hakem kararına karşı iptal davası açmakta hukuki menfaatin bulunup

---

Yılmaz/Taşpınar Ayvaz, s. 493).

- [67] Davaların birleştirilmesi, “aynı düzey ve aynı sıfattaki hukuk mahkemelerinde (ayrı ayrı) açılmış ve görülmekte bulunan (derdest) davaların, aralarında bağlantı bulunması halinde, birleştirilerek aynı dava dosyası üzerinden birlikte görülmeleri”dir (**Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz**, s. 492).
- [68] Davaların birleştirilebilmesi için, birleştirme yapılacak davaları gören mahkemelerin aynı düzey ve sıfatta olması gerekmektedir. Bu anlamda, aynı düzeyden anlaşılması gereken, aynı derecedeki mahkemeler olup olmadığı; aynı sıfattan anlaşılması gereken ise, davanın aynı görevli mahkemenin görevinde olup olmadığıdır (**Özekes, M.:** Pekcanitez Usûl Medeni Usûl Hukuku, 15. Bası, C. II, İstanbul 2017, s. 1434). Bölge adliye mahkemesinin ilk derece mahkemesi olarak baktığı davalarda birleştirmenin mümkün olup olmadığıyla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz., **Özekes-** Pekcanitez Usûl, s. 1435, 1436.
- [69] Aynı ayrı açılan davaların, tahkim yerindeki aynı mahkemede açılması durumunda, davanın her aşamasında, ikinci davanın açıldığı mahkeme tarafından talep üzerine veya re’sen birleştirilmesine karar verilebilir (HMK m. 166/1).
- [70] Dava açılmasından ve cevaba cevap dilekçesinin verilmesinden sonra ortaya çıkan ve dava sebebi olarak gösterilen vakıalarla ilgili olan vakıaların veya cevap ve ikinci cevap dilekçesinin verilmesinden sonra doğan savunma sebeplerinin ileri sürülmesi, iddianın ve savunmanın genişletilmesi yasağın kapsamında sayılmamalıdır (**Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz**, s. 342, 349; **Pekcanitez-**Pekcanitez Usûl, s. 1257; **Tanrıver**, s. 680, 685).

bulunmadığı tartışmalarının da gündeme gelmesi ve yukarıda açıkladığımız ihtimallerle de karşılaşılması mümkündür.

Hukuki açıdan ortaya çıkabilecek bu ve benzeri tartışmaların giderilebilmesi için, kanunda gelecekte yapılabilecek herhangi bir değişiklikte bu hususa açıklık getirilmelidir. Bu bakımdan, UNCITRAL Model Kanun'daki çözümü esas alan bir değişiklik yapılmasının uygun olacağı kanısındayız. Buna göre, HMK m. 437/4'deki, tamamlama talep etme hakkına ilişkin düzenleme kanunda muhafaza edilerek, talebin tamamı hakkında karar verilmemiş olması sebebi, bir iptal sebebi olmaktan çıkartılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Akıncı, Z.:** Milletlerarası Tahkim, 4. B., İstanbul 2016
- Alangoya, Y.:** Medeni Usul Hukukumuzda Tahkimin Niteliği ve Denetlenmesi, İstanbul 1973
- Albayrak, H.:** Tahkimde Kanun Yolları, (Terazi HD 2008/18, s.59-88)
- Arslan, R.:** ICC X. Milletlerarası Tahkim Semineri, Ankara 2012
- Arslan, R.:** Medeni Usul Hukukunda Dürüstlük Kuralı, Ankara 1989 (Arslan, Dürüstlük Kuralı)
- Arslan, R./Yılmaz, E./Taşpınar Ayvaz, S.:** Medeni Usul Hukuku, 2. B., Ankara 2016
- Balçı, M.:** İhtilafların Çözüm Yolları ve Tahkim, İstanbul 1999
- Baptista, L. O.:** Correction and Clarification of Arbitral Awards (ICCA Congress – Rio de Janeiro May 25, 2010)
- Berger, B./ Kellerhals, F.:** International and Domestic Arbitration in Switzerland, Third Edition 2015
- Bernstain, R./Tackaberry, J./Marriot, A. L./Wood, D.:** Handbook of Arbitration Practice, Third Edition, London 1998
- Bilge, N./ Önen, E.:** Medeni Yargılama Hukuku Dersleri, 3. B., Ankara 1978
- Blessing, M.:** The New International Arbitration Law in Switzerland: A Significant Step Towards Liberalism (Jour. Int. Arb., Vol. 5, No. 1, 1988, pp., 9-82)
- Böckstiegel, K. H./ Kröll, M./ Nacimiento, P.:** Arbitration in Germany: The Model Law in Practice (Second Edition), Kluwer Law International 2015
- Crowter, H.:** Introduction to Arbitration, London 1998
- Dayınlarlı, K.:** Hakem Kararlarının Bozulması Sebepleri (Prof. Dr. Ernst E. Hirsch'e Armağan, Ankara 1986, s. 775-812)
- Dore, I. I.:** Arbitration and Conciliation Under the UNCITRAL Rules: A Textual Analysis, Boston 1986
- Ertekin, E./ Karataş, İ.:** Uygulamada İhtiyari Tahkim ve Yabancı Hakem Kararlarının Tenfizi, Ankara 1997
- Geisinger, E./ Voser, N.:** International Arbitration in Switzerland: A Handbook for Practitioners (Second Edition), Kluwer Law International 2013

Han, P.: Challenging Arbitral Awards: A Comparative Study of Chinese Law, British Law and UNCITRAL Model Law (Frontiers of Law in China 2011, 6/3, pp.418-446)

Hanağası, E.: Davada Menfaat, Ankara 2009

Harris, B./Planterose, R./Tecks, J.: The Arbitration Act 1996: A Commentary, Third Edition, 2003

Hong-Ling, Y.: Commercial Arbitration: The Scottish and International perspectives, Dundee University Press, 2011

Kalpsüz, T.: Türk Hakem Kararı Kavramı (Yabancı Hakem Kararlarının Türkiye'de Tanınması ve Tenfizi II. Tahkim Haftası, Ankara, 25-26 Kasım 1983)

Kalpsüz, T.: Türkiye'de Milletlerarası Tahkim, Ankara 2010 (Kalpsüz, Milletlerarası Tahkim)

Kalpsüz, T.: Türk Hukukunda Hakem Kararlarının Temyizi Sebepleri (BATİDER 1997/1, s. 3-41) (Kalpsüz, Hakem Kararlarının Temyizi)

Kalpsüz, T.: İsviçre Hukukunda Milletlerarası Tahkim, (Milletlerarası Tahkim Konusunda Türk Hukuku Açısından Sorunlar ve Öneriler, Milletlerarası Tahkim Konusunda Yasal Bir Düzenleme Gerekir Mi?, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Sempozyum, 11.4.1997, s. 5-51) (Kalpsüz, İsviçre Hukuku)

Karafakih, İ. H.: Hakem Kararlarına Karşı Kanun Yolu (ABD 1951/7, s. 2-9)

Kaufmann-Kohler, G./ Rigozzi, A.: International Arbitration Law and Practice in Switzerland, Oxford University Press 2015

Kirby, J.: Finality and Arbitral Rules: Saying An Award Is Final Does Not Necessarily Make It So (Jour. Int. Arb., Vol. 29, 2012, pp., 119-128)

Kuru, B.: Hukuk Muhakemeleri Usulü, 6. B., C., VI, İstanbul 2001

Kuru, B.: Dava Şartları (Makaleler İstanbul 2006, s. 147-188) (Kuru, Dava Şartları)

Moses, M. L.: The Principles and Practice of International Commercial Arbitration, Second Edition, 2012

Özbay, İ.: Hakem Kararlarının Temyizi, Ankara 2004

Özbay, İ./Korucu, Y.: Hukuk Muhakemeleri Kanunu Çerçevesinde Tahkim HMK m. 407-444, Ankara 2016

Özekes, M.: Medeni Usul Hukukunda Hukuki Dinlenilme Hakkı, Ankara 2003

Özekes, M.: Pekcanitez Usûl Medeni Usûl Hukuku, 15. Bası, İstanbul 2017
(Özekes, Pekcanitez Usûl)

Pekcanitez, H.: Pekcanitez Usûl Medeni Usûl Hukuku, 15. Bası, İstanbul 2017

Pekcanitez, H. /Yeşilirmak, A.: Pekcanitez Usûl Medenî Usûl Hukuku, 15. Bası, İstanbul 2017

Sarısözen, M. S.: Medeni Usul Hukukunda Hakem Yargılaması, İstanbul 2005

Tanrıver, S.: Medenî Usûl Hukuku, C. I, Ankara 2016

Tweeddale, A./Tweeddale, K.: Arbitration of Commercial Disputes International and English Law and Practice, Oxford 2010

Umar, B.: Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 2. B., Ankara 2014

Üstündağ, S.: Medeni Yargılama Hukuku, 7. B., İstanbul 2000

Vural, G.: Hakem Kararlarına Karşı Kanun Yolları (ABD 1967/1, s. 29-40)

Yeğengil, R.: Tahkim (L'arbitrage), İstanbul 1974

Yeşilirmak, A.: Türkiye'de Ticari Hayatın ve Yatırım Ortamının İyileştirilmesi İçin Uyuşmazlıkların Etkin Çözümünde Doğrudan Görüşme, Arabuluculuk, Hakem-Bilirkişilik ve Tahkim: Sorunlar ve Çözüm Önerileri, İstanbul 2011